

- Міжнародної наукової конференції “Скит Манявський у духовному і культурному житті України та зарубіжжя: до 400-річчя заснування” (29–30 вересня 2011 р.). – С. 35–39.
2. Хольц Л. История христианского монашества / Леонард Хольц ; ОФМ. – С. Пб., 1993. – С. 218–219.
  3. Див.: Нарис історії Василянського Чину Святого Йосафата / Атанасій Пекар, Порфірій Підручний та ін. // Записки ЧСВВ. – Т. 48. – Рим, 1992. – С. 117.
  4. Великий Скит у Карпатах : у 3 т. – Т. 1 : Патерик Скитський. Синодик / за ред. М. Кугутяка. – Львів, 2013. – С. 137.
  5. Там само. – С. 256.
  6. Там само. – С. 260.
  7. Там само. – С. 127.
  8. Митрополит Іларіон (Огієнко). Преподобний Іов Почаївський. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 7–8.
  9. Миронюк І. Скит Манявський / Іван Миронюк, Мечислав Фіглевський. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 28.
  10. Мищук В. Об исихазме / Иеромонах Валентин (Мищук) // В неделю 2-ю Великого Поста. Святителя Григория Паламы. Слова, поучения, проповеди. – М., 1999. – С. 92–93.

Микола КУГУТЯК

У ПОШУКАХ НОВИХ ОБРІВ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРІОПИСАННЯ

Моргун В. А. МАР. “Поема вольного народа”: Вступ до сакральної історії України / Василь Моргун. – К. ; Донецьк : Промінь, 2013. – 168 с.

Швидкими темпами розвивається світ: то в регресивному, то в прогресивному вимірі відбуваються тотальні зміни культури, суспільної свідомості й духовності людства. Зрозуміло, що разом із цим змінюються й запити до історіософських досліджень. Показовим із цього погляду є наш час – перелом 2013/2014 років. Дивним чином збіглися дві великі події: одна довгоочікувана – святкування 200-річчя від дня народження Т.Шевченка, інша несподівана й дивовижна – Єврореволюція. Емоції й незримі почуття переповнюють суспільство загалом і кожну людину зокрема. Такий психоемоційний стан спонукає читати історію нашого зневоленого народу не тільки “з бромом”, а й у вияві сакрально-міфічної парадигми, емоційно-вольовому енергетичному наповненні, яке випромінює наша земля, і з піднесено-героїчним присмаком.

Яскравим зразком історіописання під таким ракурсом, у такому, звичайно ж, надто складному ключі є праця доктора історичних наук, професора Донецького національного університету Василя Моргуна “МАР. «Поема вольного народа»: Вступ до сакральної історії України”. Уже в назві простежується цікаве втілення принципу тривіума – на основі поєднання трьох змістово-формових аспектів: священного каменя, поетичного слова й історичної провіденціології. Механізм подання матеріалу свідчить про відповідність заявленій назві – це гармонійне поєднання поеми як способу відтворення історичної долі України та наративні вкраплення, які доповнюють і пояснюють окремі лейтмотиви поетичних конструкцій. Отже, автор обрав нетрадиційний шлях подання матеріалу, а тому зміст і форма книги характеризуються певною новизною і є трохи незвичними для сучасного читача.

Незважаючи на безперечну оригінальність підходу й таке неочікуване поєднання різних змістово-формових елементів, варто зауважити, що цим автор змішав не завжди сумісні жанри, чим і ускладнив вирішення досить непрості проблеми – витворення й подання конструкції сакральної історії. Варто було б, на наш погляд, обрати конкретний напрям викладу, без сумніву, цікавих і новаторських сентенцій – або як поема на історичну тему, або як монографічне наукове дослідження, оскільки кожний із цих жанрів має специфічні форми вияву. Хоча можна зрозуміти автора, оскільки опанована ним проблематика така широка й пафосно-емоційна, що видається неможливим передати всю повноту тільки одним жанром. Щодо концептуального оформлення, то потрібно згадати й про цікавий ілюстративно-наочний матеріал, який тільки

розширює сферу сприйняття нових для української історико-культурологічної науки висновків й авторських узагальнень.

Сакральність історії “вольного народу” впливає із самих витоків, запропонованих автором: Мар як святий межовий камінь, утрачений літописний “кін землі Руської”, і преподобний Антоній Печерський, який за переказами перебував біля цього Божого каменя Мару в подільському Погребищі, а неподалік – у Лядовій на Дністровій кручі – заснував святий монастир. Згадує автор і про три хрести на Марі, які мають дохристиянське походження, проте за часів Київської Русі стали християнським оберегом, що символізував захист Пресвятої Трійці для цієї землі. Такий оберіг був і є просто необхідним для Поросся, де проходили південні кордони і, фактично, знаходилася межа Руської землі. Слід зазначити, що автор виходить із концепції про камінь Мар як праобраз світової гори Меру й уявлення про Трійцю як священно-геометричний консенсус. Бачимо посилення сакрального енергетичного поля через поєднання в одній площині дохристиянської й власне християнської традицій. Відтак маловідоме ще сьогодні подільське Погребище – один із трьох, поряд з Києвом і Лядовою, важливих космометричних центрів святої Русі-України, Третього уділу Пресвятої Богородиці.

У цьому руслі цікавими є міркування автора про Шевченкові Моринці як важливий маркер, що дозволяє глибоко пізнавати закони світоустрою. Уважно проаналізувавши життя і творчість Великого Кобзаря, узявши до уваги всі знамення, автор дійшов висновку, що Чорний камінь Мар як уособлення Ісуса Христа й три Голгофські хрести на ньому, виявляється, супроводжували поета все його життя, а надто після смерті. Насамперед, пороські хрести безпосередньо присутні на багатьох малюнках Кобзаря. Шевченко похований на Чернечій горі біля Канева. Як і Мар, ця гора розташована в Пороссі, на південному порубіжжі літописної “землі Руської”, і з нею, як і з Погребищенським каменем, пов’язані схожі стародавні перекази.

Професор Моргун чи не вперше на основі реконструкції гексагональної решітки Гончарова–Морозова–Макарова виділяє рівносторонній трикутник Київ – Погребище – Моринці зі стороною 150 км і цим задає місцезположення силових вузлів і провідний крок сітки електромагнітного поля планети. Такі знакові точки відліку захисної решітки силового поля Землі надали вагомі підстави авторові визначити Україну як “Богоданну країну”, мічену Самим Господом. При цьому надто важливе, осібне місце в цій сакральній-енергетичній парадигмі займає українська “дорога крові” – Київ – Мар – Лядова, правонаступниця євангельської “дороги крові” Єрусалим – Єрихон. Крім того, автор уперше виконав проекцію восьмикінцевого православної хреста на електромагнітне поле Землі й карту України.

Варто відзначити, що В.Моргун не залишає “точку витoku” у часах давньоруської держави, а намагається співвіднести її з новозавітними часами, свідченням чого є нове тлумачення біблійної історії про доброго самарянина, а також персони св. апостола Петра й Пречистої Богородиці. Не відстороненими залишаються й запорозькі козаки – славні лицарі українського народу. Вони ж бо і “болохівські характерники”, і мамаї, і представники лицарського ордену-братства Божого Каменя. Звісно, впливає багато спірних питань через ряд непідтверджених фактів та гіпотез. Однак погляд автора є новаторським, талановито поданим, чітко сюжетно окресленим, наближеним до історичної дійсності, а відтак має право на існування.

Що приваблює й заохочує читача, сакральній-марівській концепції історії України, запропонована автором, плавно слідує за всіма подвижницькими й трагічними сторінками нашого минулого. Як-от: стратою трьох православних священників – братів Кривоносів, козацьких старшин Іскри й Кочубея тощо. Доходячи, у кінцевому загалі, і до сучасності – суспільно-громадського явища Майдан як відродження козацько-марівських традицій Запорозької Січі й відповідних “чорних” народних рад. Інтригуючим є і “фінал сакральної історії”, який полягає в здійсненні есхатологічних передбачень, утілених навколо Мару-в-Погребищі-на-Росі. Там бо, як доводить автор, базуючись на давніх марівських переказах, схована одна з найсвятіших реліквій трьох авраамічних релігій – Ковчег Завіту, що має явитися в час Апокаліпсису. Тоді ж на Марі, за наказом Господа, ап. Петро відкриє ворота до Раю, куди увійдуть благочестиві нащадки козаків-марів-характерників.

Автор книги, академік Міжнародної академії досліджень майбутнього, є засновником нової науки – кліматичної геополітики, що опирається на відкриту науковцем у 2000 році й

запатентовану в Україні у 2008 році періодичну систему циклів, відстаней і катастроф. По суті, на думку різнобічного вченого-літератора, головною причиною і численних революцій сьогодення, і значного погіршення міжнародної ситуації, і поступового розгортання глобалізаційних процесів та зростання ізоляціоністських настроїв виступає глобальне потепління, за яким завжди слідує не менш різке похолодання. Зокрема, під час останньої української революції, а саме – 9 грудня 2013 року, японські вчені зафіксували рекордно низьку температуру в Антарктиді – 91,2 градуса за Цельсієм. Василь Андрійович пропонує власне розуміння сакральної історії як глибинного аналізу кореляції природно-кліматичних і соціальних катаклізмів, оскільки є вагомими підстави вважати, що між ними існує безпосередній, фактично, прямий зв'язок. Під час написання книги автор узяв до уваги вихідні принципи, методи та практичні рекомендації кліматичної геополітики, новітнього і, вочевидь, нівроку перспективного напрямку наукових досліджень. Основою побудов є Петтерсонова 1620-річна “золота” цивілізаційна хвиля 1758–3378 рр., за якою сучасний світ знаходиться в 405-річній фазі палеокліматичної “весни”, пов'язаної з методичним наступом тепла й відходом на холод і зволоженість. Можливо, автор перебільшив вплив кліматичних факторів на історичний процес, однак нині вже мало хто стане сперечатися з тим, що він є більш ніж очевидний. У сакральній історії автора завжди незримо присутній Божий промисел. Чи можна вважати по-іншому, якщо реальне число й місяць мученицької смерті трьох православних священиків у Погребищі – 18 (28) червня 1648 р., що спонукала українців до спротиву й спричинила подальше розгортання національно-визвольної боротьби, збігаються з датою прийняття Конституції незалежної України – 28 червня 1996 р. Автор дає просте пояснення: сам Господь прийняв до уваги великий подвиг віри, змилосердився над українським народом і подарував йому одну з найбільш демократичних конституцій світу. Якщо вже говорити про провіденціальні збіги, то не можна не сказати про ще один, не менш вражаючий. “Поема вольного народу”, яку щодо змістовного наповнення треба вважати провісником відродження козацької України, писалася протягом багатьох років. А зрештою стала ровесницею Євровіслюції 2013–2014 рр., котра незбагненим чином почала втілювати заповітні мрії автора у реальність. Адже Майдан Незалежності в Києві часто називають осередком Новітньої Запорозької Січі.

Слід відмітити, що рецензоване видання має вагомий практично-виховний й пізнавальний значення, оскільки порушує проблему збереження та українознавчого дослідження культурної спадщини України, що є особливо актуальним у сучасних складних умовах розбудови нашої держави. Також сьогодні нагріла проблема масштабного переосмислення вітчизняної, у тому числі регіональної, історії на основі нового масиву джерел.

Доречно зазначити, що автор торкнувся ще однієї малодослідженої чи радше сказати взагалі не вивченої проблематики – ролі й місця священних гір, культових скельних комплексів і святилищ в історії українського народу. Однак у цьому напрямі варто було б розширити географію сакрального поля української історії. Річ у тому, що в Карпатському регіоні України протягом останніх років Карпатська історико-етнографічна експедиція Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника зафіксувала ряд скельних пам'яток, які як дохристиянські святилища займають особливе місце в нашій міфічно-героїчній праісторії та заховали в собі багато таємниць духовної культури стародавнього населення Карпат й України загалом. Ще одним побажанням автору було б те, що варто розширити джерельно-історіографічну базу, зокрема щодо досліджень поняття сакральності, священних скельних комплексів. Можливо, було б доречним пов'язати отримані висновки з даними археології.

Одначе, професора В.Моргуна слід, передусім, привітати як одного з першопроходців, піонерів святої справи. Ті ж самі природно-рукотворні комплекси, такі як скеля Мар на Українському Поділлі, є не тільки цінними пам'ятками природи, історії та культури України, а й невід'ємною складовою сакральної історії. У зв'язку з доленосними змінами в нашому суспільстві, виникає необхідність системного вивчення пам'яток-оберегів, їх усебічного використання для вирішення практичних завдань розбудови української нації й держави. Запропоноване видання свідчить про поступову реалізацію такого непростого, українського важливого завдання й окреслення теоретико-методологічних і змістово-формових шляхів його здійснення.